

ირაკლი რობაკიძე

Irakli Robakidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

როგორ იქმნება ენა –
გრ. რობაკიძე ენის არსის შესახებ

„How is Language Created –
Grigol Robakidze about the Essence of a Language“

The 20th-century immigrant writer, poet, playwright, and public figure Gr. Robakidze. He extensively discusses the process of language creation and its essence, as well as the connection between language and national phenomenon, in his philosophical sketches, essays, and letters.

Robakidze perceives language as a mental organ of the mind. According to him, the mind is singular and unique, but during the process of actualization, it takes shape, becomes distinguished, and thus, language is born. To elucidate this viewpoint, Robakidze references the famous expression of the Russian philosopher V.I. Soloviev: "Language is the real mind."

Furthermore, the Georgian thinker deliberates on the issue of language creation within the context of nationality and national phenomenon. His letter "Soul and Creation of the Nation" asserts that every nation is a unified social body, and the soul of the nation is an alive, essential entity that exists within the unknowable realm of its members' nature. Robakidze views the authorship of language as collective, belonging to no one individual but involving the participation of everyone within the nation. Robakidze contends that the realization of national phenomenon occurs through the spiritual energy of language, which is expressed in a perfected form. He believes that nationality, as a private entity, is primarily revealed through language.

It is noteworthy to mention the significant influence of the German scientist Wilhelm von Humboldt's energeistic theory of language, linguistic worldview on Robakidze's ideas. This influence is evident in Robakidze's discussions. Additionally, Georgian neo-humboldtologist Guram Ramishvili

has extensively researched this topic, particularly in his work "Issues of the Energetic Theory of Language."

Robakidze examines the essence of language and its importance for the nation through the example of the Georgian language. He asserts that the Georgian language embodies primordial knowledge, stating, "The Georgian word is alive – let's say it is the German 'Ursprache,' the first language. In its first existence lies the first knowledge of secrets."

In his creative thinking, Robakidze presents his opinions in a hypothetical manner, which he considers as arguments confirming the primordial knowledge revealed in the Georgian language. For this purpose, he meticulously studies various Georgian words, such as "word," "look," "fruit," "sovereign," "Sunday," "fasting," and others.

In conclusion, this article explores Robakidze's perspective on the process of language creation, its essence, and its relationship to the national phenomenon.

საკვანძო სიტყვები: რობაქიძე, ერი, ენა, ენობრივი მსოფლხედვა, პირველცოდნა

Key words: Robakidze, nation, language, linguistic worldview, first knowledge

გრ. რობაქიძის თვალსაზრისი ენის შექმნის პროცესისა და მისი არსის, ასევე ენისა და ეროვნული ფენომენის მიმართების შესახებ გაბნეულია მთელ მის ნააზრევში: ფილოსოფიურ ესკიზში, ნარკვევებში, პუბლიცისტურსა და პირად წერილებში.

დასაწყისშივე აღვნიშნავ, რომ ენის საკითხზე მსჯელობისას, ვლინდება რობაქიძეზე გერმანელი მეცნიერის, ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტის ენის ენერგეისტული თეორიის, ენობრივი მსოფლხედვის (გერ. sprachliche Weltansicht) გავლენა.

ქართულ მწერალს ეკუთვნის ფილოსოფიური ესკიზი „იდეა ნაციისა“, სადაც ის ეროვნების პრობლემასთან ერთად, განიხილავს ენის წარმოშობის პროცესს: „კაცობრიობა ერთია: მას კერძოთ ჰყოფს

მსოფლიოში გონი და გონიერება. გონება ერთია, უნივერსალი, მაგრამ, მხილდების თუ არა, იგი... სახიერდება, ინდივიდუალურდება: ერთი გონება ისხმის სხვა და სხვა ენად“ (რობაქიძე, 2012 III, გვ. 410).

მაშასადამე, ქართველი მოაზროვნის თქმით, გონება ერთია, უნივერსალურია, მაგრამ აქტუალიზაციის პროცესში ის ინდივიდუალურდება და ასე წარმოიშობა ერთი გონებისგან სხვადასხვა ენა. რობაქიძე შენიშნავს, რომ გონება სახეს სწორედ ენაში იღებს. იქვე ის მოიხმობს ვლ. სოლოვიევის ცნობილ გამოთქმას: „ენა რეალური გონებაა“. ზემოაღნიშნული ენის ენერგეტიკული თეორია ენას სწორედ გონით ძალად გაიაზრებს.

ენისა და ეროვნების ურთიერთმიმართების საკითხზე მსჯელობისას რობაქიძე აღნიშნავს, რომ ეროვნული ფენომენის სრულყოფა სწორედ ენაში ხდება. ეროვნება, როგორც ინდივიდუალურებული სახე, ენაში პოულობს თავისთვის საჭირო სულიერ ენერგიას და, ამასთანავე, „ტომი როგორც ცოცხალი არსი პირველ ყოვლისა ენაში ცხადდება“ (რობაქიძე, 2012 IV, გვ. 89) .

რობაქიძე ასევე საუბრობს ენის შემქნელზე. მისი თქმით, ენას ქმნის ერის არა რომელიმე კონკრეტული წევრი, არამედ ყველა ერთად, *„მაგრამ არა ანალიტიურად, ანუ ერთი მეორის მიმატებით, არამედ სინტეტიურად, ანუ ეროვნების სულის ხორციელებით“* (რობაქიძე, 2012 III, გვ. 410) .

მაშასადამე, ქართველი ავტორის მტკიცებით, ენას ერის სული ქმნის. რობაქიძეს ერი მთლიან სოციალურ სხეულად მიაჩნია, ერის სული კი ცოცხალ არსად, რომელიც მისი წევრების ბუნების შეუცნობელ სფეროში არსებობს. რობაქიძის შემოქმედებითი ნააზრების მიხედვით, ეს ცოცხალი არსი იგივეა, რაც ერის შინაგანი სახე¹, მისი მითური თაურმდგენი (გერმ. urheber)¹.

---

¹ რობაქიძის თქმით, სხვა ერები შინაგანი სახის ცნების აღსანიშნავად იყენებენ ორ სიტყვას, ქართულ ენაში კი ის წარმოჩენილია ერთი სიტყვით – ხატი. მისი განმარტებით, საქართველოს ბარში ხატი გულისხმობს რომელიმე წმინდანის სურათს, ხოლო მთაში მან შეინარჩუნა თავდაპირველი შინაარსი და ნიშნავს სალოცავს, ჯვარს, თუმცა არა შენობას ან საკრალურ საგანს, არამედ შინაგან სახეს, ანუ ხატს. ამის დასადასტურებლად ავტორი მოიხმობს ნაწყვეტს ვაჟა-ფშაველას შაირიდან „ფშაველი ჯარისკაცის წერილი დედის მიმართ“: „ერთი რამ უნდა გაუწყო, / გავკვირვებულვართ ამითა: / როცა ომი გვაქვ ქართველის ჯარს, / ნათელი გვიძღვის ღამითა; / კაცი რამ ლურჯცხენიანი, / ამოდებულის ხმალითა, / მაღლიდან თავზე დაგვბრუნავს / ტურფა

ამრიგად, რობაქიძის თანახმად, ენის ავტორი ერის მითური თაურმდგენია, ენა კი არის გონითი, გონებრივი ძალა, ენერგია, რომლის საშუალებითაც, ერი თავის ინდივიდუალურ სახეს წარმოაჩენს.

აქ ისევ ვხვდებით რობაქიძეზე ჰუმბოლდტის ზემოაღნიშნული თეორიის გავლენას. როგორც ქართველი ჰუმბოლდტოლოგი, გურამ რამიშვილი (1932-1998) წიგნში „ენის ენერგეტული თეორიის საკი-

---

ერით, ტანითა. / სახე აქვს შავად მოცული / მას დიდის კაემანითა. / ეს ჩვენი ჩუმი მფარველი / ლაშარის ჯვარად ვსცანითა“ (ვაჟა-ფშაველა 2008: 391-392). რობაქიძის აზრით, ამ შემთხვევაში „ლაშარი – ბრყინვალე, სხივოსანი – გვევლინება ვითარ პიროვნული სახიერება ტომის ღვთიური შუაგულისა“ (რობაქიძე 2012: 132), ანუ შინაგანი სახე (რობაქიძის ტერმინით – ხატი), გაპიროვნებულია. აქ ჯვარი რომ სალოცავ შენობას ან წმინდა საგანს აღნიშნავდეს (როგორც ეს ბარში ესმით), ის მეომრებს ვერ მოევლინებოდა ლურჯ ცხენიან კაცად. ქართველი მოაზროვნე წერდა, რომ ის, რაც ბარში იქცა ისტორიად, მთაში მითოსად დარჩა. მთის მითოსში ლაშარი ტომის ხატია (ანუ შინაგანი სახე), ხოლო ბარში – ისტორიულ პიროვნებად მიჩნეული გმირი. რობაქიძის მტკიცებით, ლაშარი და კარდჰუ ერთია. ლაშარი არის წმინდანი და გმირი, ტომის პირველმდგენი (რობაქიძის ტერმინით – თაურმდგენი), ღვთიურად მოვლენილი სახე. ის აღნიშნავს, რომ ლაშარი ეპითეტია და მოიხმობს სულხან-საბა ორბელიანის განმარტებას, რომლის მიხედვითაც, ლაშარი ქვეყნის მანათობელს ნიშნავს, დიდი კარდჰუ სწორედ ქვეყნის მანათობლის სახით გვევლინება. ამდენად, „ლაშარი ანუ: მზეოსანი კარდჰუ“ (რობაქიძე 2012: 95-96).

¹ რობაქიძე აღნიშნავს, რომ ქართველთა შეგნებაში ერის შინაგანი სახე, ანუ ხატი იმდენად მძლავრადაა შეგრძნებული, რომ ის პიროვნებად იქცა და მისი სახელია კარდჰუ. რობაქიძის შემოქმედებითი ნააზრევის მიხედვით, კარდჰუ ქართველთა მითური თაურმდგენი და, ამდენად, როგორც ცოცხალი არსი, ქართული ენის ავტორია. ის კარდჰუს კერპს გოეთეს ურფენომენის სწავლებაზე დაყრდნობით ქმნის. მცენარეებზე ერთწლიანი დაკვირვების შედეგად, გოეთემ დაასკვნა, რომ განვითარების ყოველ ეტაპზე მცენარის თითოეული ნაწილი პოტენციურად შეიცავს მთლიანი მცენარის აღმოცენების შესაძლებლობას. გოეთეს აზრით, მცენარის ცალკეულ ნაწილთა აღნიშნული შესაძლებლობა განპირობებულია იმით, რომ ეს ნაწილები ატარებენ მთლიანი მცენარის შინასახეს, ანუ თაურფენომენს. მცენარის შემთხვევაში თაურფენომენი არის პირველმცენარე. აღნიშნული მოძღვრების მიხედვით, ემპირიული სინამდვილის მრავალსახოვნებას საფუძვლად უდევს ერთი, საყოველთაო შინასახე. მცენარის შემთხვევაში გამოდის, რომ მცენარეთა მრავალფეროვნება თავმოყრილია პირველმცენარეში, ანუ ერთ, საყოველთაო მცენარისეულ ურფენომენში (გერ. Urphänomen – პირველსახე, პირველმოვლენა). გოეთე აღნიშნავდა, რომ ურფენომენის შესახებ სწავლების მისადაგება შესაძლებელი იყო ყველა ცოცხალ არსებაზე. რობაქიძემ ის მიუსადაგა ერს და დაასკვნა, რომ ერის თითოეული წევრი თავის თავში ატარებს, გრძნობს ერის შინაგან სახეს, ანუ ხატს, როგორც ცოცხალ არსს (ბრეგამე 2013: 263-271).

თხები“ (1978) წერს, ინერგისტური თეორიის ფუძემდებლური ტერმინი სწორედ ჰუმბოლდტის ფორმულაა: „ენა ენერგიაა და არა ერგონი“. ეს გულისხმობს, რომ ჰუმბოლდტი ენას გაიაზრებს არა ერგონად (Ergon), წარმონაქმნად (Erzeugtes), არამედ ენერგიად (Energeia), წარმოქმნად (Erzeugung). რაც შეეხება ენისა და ხალხის, ერის მიმართების საკითხს, ჰუმბოლდტს მიაჩნია, რომ ერი, გარკვეული თვალსაზრისით, შეიძლება განისაზღვროს, როგორც ენის შემქმნელ ადამიანთა ჯგუფი. გერმანელი მეცნიერის აზრით, კაცობრიობის ერებად დაყოფა არის მისი დანაწილება ენებად.

გრ. რობაქიძე ასევე მსჯელობს ენის წარმონაქმნის – სიტყვის – შესახებ. მისი თქმით, „სიტყვა სხეულია აზრისა: აზრი ყოველთვის „სიტყვიერია“: იშვების თუ არა, იგი მყისვე სიტყვად იხმობს, „სიტყვიერდება“. სიტყვას მე ვიღებ წარმოთქმამდე: შესაძლოა იგი უთქმელ არსებობდეს...“ (რობაქიძე, 2012 III, გვ. 410). ქართველი მწერალი შენიშნავს, რომ სიტყვა არ არის უბრალო ფიზიკალური ხმა ან ასოების მექანიკურ-რი შეერთება, არამედ ის ერთგვარი შემოქმედებითი სულია.

რობაქიძე განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს სიტყვის სახელდებითი ფუნქციის მნიშვნელობაზე. ის წერს, რომ „სახელდებული საგანი სხვანაირად იგრიხება. თითქო სახელამდი იგი არც კი არსებობდა. ან თუ ჰქონდა ყოფა, სახელით მიიღო უკანასკნელი არსება“ (რობაქიძე, 2012 III, გვ. 509) .

რობაქიძე შენიშნავს, რომ საგნის დასახელებისას (სახელდებისას) წარმოჩინდება როიას¹ ფენომენი: „ხშირად წარმოვიდგენთ: მიზეზი, მიზეზი, მიზეზი, – შემდეგ: შედეგი... შესაძლოა ამ პროცესს მობრუნებულათ გავავლოთ ხაზი: შედეგი ჯერ კიდევ არ წარმოშობილი, რომელიც მოელის მის შემქმნელ მიზეზს“ (რობაქიძე, 2012 III, გვ. 509).

ამრიგად, რობაქიძე მიიჩნევს, რომ სახელს, სახელდებას შეუძლია საგნის ან მოვლენის შექმნა. მეტიც, „ნამდვილი სახელი ასტრალური სხეულია საგნის თუ მოვლენის“ (რობაქიძე, იქვე).

---

¹ რობაქიძის განმარტებით, „როცა თესლიდან ნაყოფამდე მანძილია გარკვეული. მაგრამ შეცნობის სხვარიგ მოტრიალებით მანძილი შესაძლოა გაჰქრეს: იხსნება ორმაგი რკალი. ნაყოფი აქ იგივე თესლია. ან კიდევ უკეთესი: ნაყოფი აქ უცდის გაცხელებული თესლის ღელეს საშოში. ამ ფენომენს შესაძლოა ეწოდოს ძველი სახელი როია (შემხვედრი ნაკადი)“ (რობაქიძე 2012: 510) .

მკვლევარი ბელა წიფურია სტატიაში „სიტყვის სახელდებითი ფუნქცია სიმბოლიზმში და გრიგოლ რობაქიძის „სიტყვის როია“ აღნიშნავს, რომ რობაქიძისთვის სიტყვა ასტრალურ, ზემატერიალურ სამყაროსთან წვდომის საშუალებაა (წიფურია, 2001).

შეიძლება ითქვას, რომ რობაქიძის პოზიცია ამ შემთხვევაშიც ეხმიანება ჰუმბოლდტის შეხედულებას, რომლის მიხედვითაც, სიტყვა არის არა საგნის უშუალო ანაბეჭდი, არამედ ის თავად მონაწილეობს ცნების აგებაში. ამით ჰუმბოლდტი ხაზს უსვამს სიტყვის შემოქმედებით ასპექტს. მეტიც, როგორც გურამ რამიშვილი განმარტავს, ენის ენერგეტული თეორიის თანახმად, ენა არის არა რეფლექსიის აქტის შედეგი, არამედ თანამონაწილე საგნობრივი ცნობიერების აგებასა და კულტურის შექმნაში (რამიშვილი, 1978).

იმისათვის, რომ გავიგოთ, როგორ გაიაზრებს გრ. რობაქიძე ენის არსს, უნდა განვიხილოთ მისი ნააზრევი ქართული ენისა და სიტყვის შესახებ. რობაქიძეს მიაჩნდა, რომ ქართულ ენაში ვლინდება პირველცოდნა: „ქართული სიტყვა ცოცხალი ნაშიერია – ვთქვათ ესე გერმანულად – ერთ-ერთ „*Ursprache*“-ს. *Ursprache: თაურენა*. პირველ ყოფაში პირველცოდნა საიდუმლოთა“ (რობაქიძე, 2012 IV, გვ. 127) .

სწორედ ამ საიდუმლოს წარმოჩენის მიზნით აანალიზებდა ის ცალკეულ ქართულ სიტყვებს. რობაქიძის თანახმად, „ქართული სიტყვა „სახვაა“ მოვლენის და როგორც ასეთი სახელია მისი“ (რობაქიძე, 2012 IV, გვ. 125) .

მისი თქმით, რაც თვალი არის წყაროსათვის, ისაა ქართული სიტყვა საგნის ან მოვლენისათვის. ამ მოსაზრების დასამტკიცებლად ის განიხილავდა თავად სიტყვას. სიტყვა, თითქოს, არავითარ კავშირშია ტყვეობასთან, თუმცა როცა სიტყვა საგანს ან მოვლენას სახელი ერქმევა, ეს სახელი „ატყვევებს“ მას (საგანს ან მოვლენას – ი. რ.), რადგან საგანი თუ მოვლენა მასში ექცევა. ქართველი მოაზროვნე აღნიშნავს, რომ სახელის მიერ საგნის ან მოვლენის „დატყვევების“, „დაჭერისაგან“ იწარმოება „მჭერ-მეტყველი“ (რობაქიძე „მჭერ-მეტყველს“ წერს). მისი ახსნით, „რქმევაც“ ამგვარი აგებულებისაა და ნიშნავს „დახურვას“. აქედან წარმოიშობა სარქველი (ჭურის), სარქმელი (ჭუდი, სახურავი), ასევე „დარქმევა“ – სახელი ერქმის საგანს თუ მოვლენას, ხურავს, სალტავს მას.

მწერალი შენიშნავს, რომ ქართულში მზიდან მოდის მზერა. მზე მზერს, ადამიანიც მზერს, ანუ უმზერს, უყურებს საგანს ან მოვლენას. ის მოიხმობს სულხან-საბა ორბელიანის განმარტებას სიტყვისა: ღმერთი – „წვა“ და „ხედვა“. რობაქიძის თქმით, ეს განმარტება, თითქოს, მზეზეა გამოჭრილი – მზე იწვის, არ იფერფლება, იწვის და „მზერს“, ხედავს.

რობაქიძე ასევე უღრმავდება სიტყვებს: კვირე, მარხვა და ნაყოფი.

ის მიიჩნევს, რომ გაკვირვება მომდინარეობს „კვირე“-საგან. ამ შემთხვევაში ქართველი მწერალი ამოდის ბიბლიური სწავლებიდან: ექვსი დღის განმავლობაში, ყოველდღიურად უნდა იშრომო, ხოლო მეშვიდე დღე უქმია, მაშასადამე, არაფერი არ უნდა აკეთო, ამ დღეს უნდა გაკვირდე, რომ არსებობ, უნდა იკითხო, საიდან ხარ, უნდა ილოცო. მისი თქმით, კვირა ღვთაბრივი პაუზაა.

რობაქიძის განმარტებით, მარხვა იგივე დამარხვაა. „მზე თითქოს „იმარხება“ ზამთარში, ებრძვის სიბნელეს. სძლევს მას, შემდეგ ამოდის, იშლება ნათელი, „იხსნება“ (გრ. რობაქიძე, 2012 IV, გვ. 129). ის იქვე შენიშნავს, რომ აქედან მომდინარეობს სიტყვა ხსნილიც.

რაც შეეხება ნაყოფს, რობაქიძე აღნიშნავს, რომ ქართული ენა ყოფას შლის ორმაგად, როგორც ყოფილს და როგორც ნაყოფს. ის სიტყვაში „ნაყოფი“ ორმაგობას ხედავს. რობაქიძის მტკიცებით, ერთი მხრივ, ნაყოფში იკვეთება ყოფილი, სამუდამოდ გარდასული, ხოლო, მეორე მხრივ, მარადიულად მობრუნებული. დავაკვირდეთ სიტყვას – „ხილი“. ქართულ შეგნებაში მასში იგულისხმება ყოფილი, მაგრამ, ამასთანავე, ხილი მაინც არ არის ყოფილად სახელდებული, არამედ მას უწოდებენ ნაყოფს. ქართველი ავტორის მტკიცებით, ნაყოფში მარადი მყოფადი დროა წარმოჩენილი. მითოსური დრო ხომ მარადი აწმყოა, რომელიც ვერ იქცევა წარსულად, ხოლო მომავალს თავის თავში გულისხმობს. ამასთან, რობაქიძე წერდა, რომ ქართულ ზმნას აქვს ერთი განსაკუთრებული უნარი – აწარმოოს მარადი მყოფადი. ამის დასადასტურებლად ის მოიხმობს ნაწყვეტს „ვეფხისტყაოსნიდან“, ქაჯეთის ციხეში დატყვევებული ნესტან-დარეჯანის მიერ ტარიელისათვის გაგზავნილი წერილიდან, სადაც ნესტანი ტარიელს წერს: „მუნა გნახო, მანდვე გსახო“ (რუსთაველი, 1982, გვ. 249). რობაქიძის შენიშვნით, ნესტანი არ წერს ტარიელს გნახავ, დაგსახავ, არამედ –

გნახო, დაგსახო. მისი თქმით, საქმე გვაქვს მარად მყოფადთან, რაც მითოსური მოვლენის ნიშანია.

ქართველი მოაზროვნე განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს გონის ცნებაზე. ის აღნიშნავს, რომ ქართველებს თავიანთ მშობლიურ ენაში ვერ უპოვიათ ფრანგული „ესპრი“-ს, გერმანული „გაისტ“-ისა და რუსული „დუხ“-ის შესატყვისი. ეს არის გონი. მისი ახსნით, გონი მოდის არა გონებიდან, არამედ პირიქით, სწორედ გონებაა გონის განყენება. გონი არის ქმედითი ძალა, რომელიც ახასიათებს „მოგონებს“ (რობაქიძის ტერმინია – ი. რ.). აქედან ხედავს იგი საგანის (საგონი), შთაგონების, მოგონების, შეგონების (გონით ათვისება) წარმოშობის წყაროს. რობაქიძის თანახმად, გონი ბერძნული ლოგოსის შესატყვისი ცნებაა, რომლის მნიშვნელობაც აერთიანებს სიტყვასა და აზრს.

რობაქიძე შენიშნავს, რომ ქართულში უფლება მომდინარეობს არა ბატონისაგან, არამედ უფლისაგან. მაშასადამე, ქართულში უფლება საკრალური გაგებისაა.

ასევე საკრალურობას ხედავდა ის სიტყვაში „ხელმწიფე“. ქართველი მოაზროვნის განმარტებით, კულტურული თვალსაზრისით, ხელი ზღვარს სდებს ადამიანსა და ცხოველს შორის. მაშასადამე, ყველაზე მეტად მის მნიშვნელობას ვინ უნდა გრძნობდეს თუ არა მმართველი, ხელმძღვანელი. მისი ხელი უნდა იყოს მწიფე. მწიფე გულისხმობს მდიდარსა და უხვს. ის მოიხმობს მიხეილ წერეთლის აზრსაც, რომ მწიფე ნიშნავს მიწვდომასას, ანუ მწიფე ხელით მინიშნებულია მიწვდომელზე, ე. ი. ადამიანზე, რომელიც უნდა მიწვდეს ისეთ რამეს, რაც სხვებისთვის მიუწვდომელია. ამასთან, რობაქიძის თქმით, ხელმწიფეში მოცემულია მთელი კონცეფცია „Priester-König“-სა, ანუ მღვდელ-მეფისა. ის აღნიშნავს, რომ ქართველებსაც ჰყავდათ მღვდელ-მეფე და ეს იყო დავით აღმაშენებელი. აღმაშენებელი თავის მოჭრილ მონეტაზე საკუთარ სახელს ტვიფრავდა ხან როგორც „ხრმალი ქრისტესი“, ხანაც როგორც „ყმა ქრისტესი“. რობაქიძე მიიჩნევს, რომ პირველ შემთხვევაში იგულისხმება მეფე, მეორეში კი მღვდელი. „დავით აღმაშენებელი არის ხელმწიფე კარდჰუს გაგებით და როგორც ასეთი: მღვდელი და მეფე ერთსა და იმავე დროს – „Priester-König“ (გრ. რობაქიძე, 2012 IV, გვ. 100) .

გრ. რობაქიძის შემოქმედებით ნააზრევში წარმოჩენილია ქართველთა „მსოფლსახე“¹, რომელიც, შეიძლება ითქვას, რომ „ენობრივ მსოფლხედვას“ ეფუძნება. გურამ რამიშვილი ზემოთ მოხმობილ წიგნში განმარტავს, რომ „ენობრივი მსოფლხედვა“ და, შესაბამისად, „ენობრივი მსოფლხატი“ (გერ. sprachliches Weltbild) ჰუმბოლდტის მოძღვრებაში გულისხმობს „ენის შინაარსეულ აგებულებას, ე. ი. სამყაროს, მსოფლიოს (Welt) მოცემულობის წესს, სახეს, წარმოდგენილს ენის სემანტიკურ დანაწევრებასა და გამოსახვის საშუალებებში“ (რამიშვილი, 1978, გვ. 142).

„ენობრივი მსოფლხედვა“ გულისხმობს ენობრივ „საგანთხედვას“. როგორც თავად ჰუმბოლდტი აღნიშნავდა, ენა არის თვალსაზრისი საგნის შესახებ, ენათა სხვადასხვაობას კი განაპირობებს არა მხოლოდ მათ შორის ბგერითი განსხვავება, არამედ საგნისადმი მათი განსხვავებული თვალსაზრისი, პოზიცია.

ამდენად, როცა რობაქიძე თავის ნარკვევებსა და წერილებში ქართულ „მსოფლსახეს“ ადარებს სხვა ერებისას და, რიგ შემთხვევებში, ხაზს უსვამს ქართულის უპირატესობას, ეს ნიშნავს, რომ რობაქიძის აზრით, ზოგჯერ ქართული „საგანთხედვა“ სხვა ხალხების „საგანთხედვაზე“ უფრო ღრმაა². აქ აუცილებლად უნდა ითქვას, რომ რობაქიძისათვის მთავარი ამოსავალი მითოსია. მისი სამყარო მითოსური სამყაროა და ამდენად, მის მიერ წარმოჩენილი „ენობრივი მსოფლხედვაც“ („საგანთხედვა“) მითოსური ხილვიდან, „ჭკრეტიდან“ გამოდის. ამდენად, რობაქიძესთან „საგანთხედვის“ სიღრმეს მითოსური ხილვის სიღრმე განაპირობებს.

რობაქიძე ქართული ენის შემქმნელადაც მითოსურ კერპს – კარდჰუს, როგორც ცოცხალ არსს, ქართველთა მითოსურ პირველმდგენს – მიიჩნევს (იხ. ზემოთ სქოლიო 2). ქართული ენის, სიტყვის რობაქიძისეული არსიც მითოსური ხილვიდან აღმოცენდება, რამდენადაც მისი აზრით, სწორედ მითოსური ხილვით შეიძლება ვეზიაროთ სამყაროს საიდუმლოს. მას მიაჩნდა, რომ ეს საიდუმლო

---

¹ „მსოფლსახე“ (გერ. Weltbild) – მოვიხმობ თავად გრ. რობაქიძის მიერ გამოყენებულ ტერმინს. მასში იგულისხმება სამყაროს აღქმა, განცდა, ხედვა, რომელიც რობაქიძის თანახმად, ერის ტრადიციაში (გაგებული რობაქიძისეულად, როგორც „მეტაფიზიკური სათავეებიდან გამოსვლა“), მის მითოსურ ხილვაში ცხადდება.

² იხ. გრ. რობაქიძის „საქართველოს სათავენი“ ან/და „უცნობი საქართველო“.

დაფარულია პირველცოდნაში, რომელიც ქართულ ენაში ვლინდება, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ.. ამიტომაც ცდილობდა ის ქართულ სიტყვებში მათი პირველადი მნიშვნელობების აღდგენას.

ამრიგად, რობაქიძის შემოქმედებითი ნააზრევის თანახმად, ენა გონების აქტუალიზაციის პროცესში წარმოიშობა. ის არის გონითი ძალა, ენერგია, რომელშიც ცხადდება ერი, როგორც ცოცხალი არსი. ქართველი მწერალი მიიჩნევს, რომ ენას ქმნის არა რომელიმე წევრი ერისა, არამედ ყველა ერთად (რამდენადაც მითური თაურმდგენი, როგორც ცოცხალი არსი, თითოეულ მათგანშია). რაც შეეხება ენის რობაქიძისეულ მთავარ არსს, ენა, სიტყვა მისთვის ზემატერიალურ სამყაროსთან წვდომის, სამყაროს საიდუმლოს შეცნობის საშუალებაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბრეგაძე, კ. (2009). ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტის ფრაგმენტი აზროვნებისა და მეტყველების შესახებ. ლიტერატურული და ენათფილოსოფიური ნარკვევები (ნოვალისი, ი. ვ. გოეთე, ვ. ფონ ჰუმბოლდტი). თბილისი: „მერიდიანი“.
- ბრეგაძე, კ. (2013). გოეთეს სწავლება ურფენომენზე და მისი რეცეფცია გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედებაში. ქართული მოდერნიზმი (გრ. რობაქიძე, კ. გამსახურდია, გ. ტაბიძე). თბილისი: „მერიდიანი“.
- ვაჟა-ფშაველა. (2008). ლექსები, ტ. II. თბილისი: „საქართველოს მაცნე“.
- რამიშვილი, გ. (1978). ენის ენერგეტული თეორიის საკითხები. თბილისი: „განათლება“.
- რობაქიძე, გრ. (2012). ნაწერები, წიგნი III , პუბლიცისტიკა. თბილისი: ლიტერატურის მუზეუმის გამომცემლობა.
- რობაქიძე, გრ. (2012). ნაწერები. წიგნი IV, პუბლიცისტიკა, ეპისტოლარული მემკვიდრეობა. თბილისი: ლიტერატურის მუზეუმის გამომცემლობა.
- რუსთაველი, შოთა. (2012). ვეფხისტყაოსანი. თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“.
- წიფურია, ბ. (2001). სიტყვის სახელდებითი ფუნქცია სიმბოლიზმში და გრიგოლ რობაქიძის „სიტყვის როია“. ლიტერატურული ძიებანი, XXII. თბილისი: „მერანი“.
- ჯანგებაშვილი, ლ. (2010). ქართული ენის „შინა-ფორმა“ გრიგოლ რობაქიძის ნააზრევის მიხედვით. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „კულტურათაშორისი დიალოგი და ენობრივი კონტაქტები (30. IX-1. X, ქუთაისი)“. თბილისი: თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

References:

- Bregadze, K. (2009). Vilhelm fon Humboldt's fragmenti azrovnebisa da metq'velebis shesakheb [Wilhelm von Humboldt's Fragment about *Thinking and Speech*]. *Lit'erat'uruli da enatpilosopiuri nark'vevebi (Novalisi, I. V. Goete, V. von Humboldt'i)*. Tbilisi: „meridiani“.
- Bregadze, K. (2013). Goetes sts'avleba urpenomenze da misi retsepcia Grigol Robakidzis shemokmedebashi [Goethe's Theory of Proto-Phenomenon (Urphänomen) and Its Reception in Grigol Robakidze's Literary Works] (257-298). *Kartuli modernizmi (Gr. Robakidze, K. Gamsakhurdia, G. T'abidze)*. Tbilisi: „meridiani“.
- Jangebashvili, L. (2010). *Kartuli enis „shina-porma“ Grigol Robakidzis naazrevis mikhedvit* [Die innere Form of the Georgian Language According to Gr. Robakidze's Thinking]. *Saertashoriso sametsniro k'onperentsia “K'ult'urashorisi dialogi da enobrivi k'ont'akt'ebi* (30. IX-1.X. Kutaisi) . Tbilisi: Tbilisis ek'onomik'ur urtiertobata sakhelmtsipo universit'eti.
- Ramishvili, G. (1978). *Enis energet'uli teoriis sak'itkhebi* [Issues of the Energeistic theory of Language]. Tbilisi: „ganatleba“.
- Robakidze, G. (2012). *Nats'erebi. Ts'igni III, p'ublitsist'ik'a* [Writings]. Tbilisi: „lit'erat'uris muzeumis gamomtsemloba“.
- Robakidze, G. (2012). *Nats'erebi, Ts'igni IV, p'ublitsist'ik'a, ep'ist'olaruli memk'vidreoba* [Writings]. Tbilisi: „lit'era'turis muzeumis gamomtsemloba“.
- Rustaveli, Shota. (1982). *Vepkhistq'aosani* [The knight in the Panther's Skin]. Tbilisi: „sabch'ota Sakartvelo“.
- Ts'ipuria, B. (2001). Sitq'vis sakheldebite punktisia simbolizmshi da Grigol Robakidzis „sitq'vis roia“ [The concept of Name in Symbolism and Gr. Robakidze's „The head-sea of the Word“]. *Lit'erat'uruli dziebani*, XXII. Tbilisi: „merani“.
- Vazha-pshavela, (2008). *Leksebi, t'. II [Poems]*. Tbilisi: „sakartvelos matsne“